

4. Кривцова О. Я. Проблема заїкання дітей і підлітків у психолого-педагогічній літературі. *Актуальні питання корекційної освіти. Педагогічні науки*. 2012. № 3. С. 119–127. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/арко_2012_3_17 (дата звернення: 10.09.2025).

5. Літовченко О. Заїкання у дітей: профілактика і корекція: навчальний посібник. Одеса : Видавництво ТОВ Лерадрук, 2021. 248 с.

6. Рібцун Ю. В., Долженко С. Г. До проблеми етіології заїкання: історичний аспект. *Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г.Шевченка*, 2020. Вип. 6 (162). С. 41–47.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-553-5-27>

РОЛЬ СКЛАДОВОЇ СТРУКТУРИ СЛОВА У РОЗВИТКУ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДИТИНИ

Кіріллова Анна Олександрівна

*викладачка кафедри спеціальної освіти
КЗВО «Хортицька національна
навчально-реабілітаційна академія» ЗОР
м. Запоріжжя, Україна*

Назаренко Валерія Вікторівна

*здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності 016 Спеціальна освіта (Логопедія)
КЗВО «Хортицька національна
навчально-реабілітаційна академія» ЗОР
м. Запоріжжя, Україна*

Сучасний етап розвитку спеціальної та інклюзивної освіти висуває підвищені вимоги до формування мовленнєвої та комунікативної компетентності дітей. Особливе значення у цьому процесі має складова структура слова, адже саме вона визначає правильність звукової організації мовлення, його зрозумілість та виразність. Недостатній рівень сформованості складової структури слова призводить до труднощів у комунікації, знижує ефективність засвоєння соціального досвіду та ускладнює входження дитини у систему міжособистісних відносин. Отже, вивчення ролі складової структури слова у розвитку комунікативної компетентності дитини є важливим завданням сучасної психолого-педагогічної науки.

Формування потреби у спілкуванні триває впродовж усього життя людини. На кожному віковому етапі вона виступає важливою складовою загальної системи потреб особистості. Залучення індивіда до різних видів діяльності та соціальних груп сприяє розширенню й уточненню цієї потреби, що веде до виникнення цілої сукупності комунікативних потреб. Реалізуючи їх, людина входить у різні системи міжособистісних відносин і водночас засвоює соціальний досвід [1, с. 48].

У межах традиційної методики розвитку мовлення А. Гончаренко підкреслює визначальне значення оволодіння такими характеристиками, як правильна звуковимова, достатній словниковий запас і граматична оформленість висловлювання. Дослідниця розглядає їх як необхідну основу для налагодження ефективної взаємодії з оточенням [2]. При цьому наголошується, що становлення мовленнєвої особистості не є суто поетапним процесом (від засвоєння окремих звуків до побудови зв'язних висловлювань), а здійснюється у комплексному розвитку всіх мовленнєвих компонентів. Завершальним результатом цього процесу є формування комунікативної компетентності – уміння користуватися рідною мовою як інструментом взаємодії в суспільстві, знаходити власне місце серед інших, розуміти співрозмовників і бути зрозумілим, узгоджуючи власні наміри з цілями партнерів у спілкуванні [2].

Метою дослідження є визначення ролі складової структури слова у становленні комунікативної компетентності дитини та обґрунтування її значення для розвитку мовленнєвої особистості.

Вивчення проблеми становлення мовлення в онтогенезі, в тому числі складової структури слова, займалися такі українські науковці та практики: С. Абрамович, А. Гончаренко, Н. Ільїна, Г. Косарева, Ю. Рібцун, Л. Стахова, Л. Трофименко, М. Шеремет та ін.

Важливо зазначити, що вивчення складової структури слова неможливе без урахування її онтогенетичного розвитку. Становлення звуко-складової організації мовлення має поетапний характер і відображає поступове ускладнення мовленнєвої діяльності дитини – від перших елементарних вокалізацій і складів до оперування повноцінними словами та висловлюваннями. Саме динаміка цього процесу дозволяє зрозуміти, як формуються передумови для оволодіння рідною мовою, забезпечується зв'язок між артикуляційними можливостями та комунікативними потребами й закладається основа для розвитку мовленнєвої компетентності в цілому.

Формування звуко-складової структури мовлення розпочинається вже в ранньому дитинстві. У віці 1–3 місяців дитина зосереджується на голосі дорослого, реагує на нього емоційними проявами, зокрема

сміхом. У цей період виникає гуління як вроджений рефлекс, що характеризується тривалим вимовлянням окремих голосних звуків та їх поєднань. Поступово закріплюється образ стійкого складу.

У 4–6 місяців завдяки інтенсивному розвитку кори головного мозку з'являються перші спроби наслідування мовлення дорослого – лепет.

У 6–9 місяців лепет кількісно збагачується та якісно ускладнюється: дитина відтворює редуplikовані (подвоєні) склади, а мовленнєвий потік структурується у своєрідні «складові кванти» з чіткою послідовністю приголосний + голосний. У цей час формується лепетне декламування – дитина здатна промовляти від трьох до п'яти однотипних відкритих складів, використовуючи різні інтонаційні варіації.

Близько 10 місяців починає активно розвиватися фонематичний слух. Складові утворення стають більш різноманітними, спостерігається явище дисиміляції. Водночас кількість лепетних сегментів поступово зменшується до двох-трьох, що відповідає закономірностям словотворення в українській мові.

У віці 1 року 2–3 місяців у мовленні дитини переважають окремі склади: перші (молоко – мо), наголошені (вікно – но) або повторювані однакові (га-га). Складні для вимови звуки часто випускаються (риба – иба), можливі перестановки складів [3, с. 206].

У проміжку від 1,5 до 2 років засвоєння складової структури здійснюється двома основними шляхами: шляхом редукції (спрощення слова до одного, здебільшого наголошеного складу, наприклад, мама – ма) та шляхом опори на ритмічний малюнок слова. Близько 1 року 8 місяців структура слів поступово ускладнюється, однак у трискладових слів все ще може випадати один зі складів, переважно перед наголошеним (голова – га-ва). Такі елізії зберігаються приблизно до двох років.

Після 2 років 3 місяців дитина зазвичай безпомилково відтворює дво- і трискладові слова, а з 2 років 5 місяців скорочення кількості складів навіть у багатоскладових словах трапляється поодинокі.

У 3 роки, в період так званого «мовленнєвого вибуху», складова структура слів у дітей із нормальним розвитком майже повністю сформована. Помилки спостерігаються лише при повторенні нових або малознайомих слів.

До 4 років звуко-складова організація мовлення вважається завершеною. Саме вдосконалення цієї структури створює умови для повноцінного оволодіння граматичною будовою мови [3, с. 207].

Сформована складова структура слова забезпечує точність артикуляції, правильний ритм і інтонацію мовлення, що сприяє зрозумілості висловлювань дитини для співрозмовника. Недостатній рівень

цього компоненту може призводити до спотворень слів і ускладнювати комунікацію.

Зростання мовленнєвих навичок дитини тісно пов'язане з розвитком фонематичного слуху, словникового запасу та здатності оперувати ритміко-інтонаційними моделями. Освоєння складової структури слова створює основу для побудови повноцінних висловлювань, дозволяючи дитині брати активну участь у діалозі та ефективно засвоювати соціальний досвід.

У дошкільному віці завершення формування складової структури слова забезпечує можливість правильного відтворення як дво-, так і багатоскладових слів, що є передумовою для опанування граматично оформленого мовлення. Відтак цей процес стає фундаментом для розвитку комунікативної компетентності та успішної інтеграції дитини у соціальне середовище.

Таким чином, звуко-складова організація мовлення виступає ключовим механізмом мовленнєвого розвитку: її освоєння визначає ефективність подальшого навчання, можливості взаємодії з оточенням і формування мовленнєвої особистості дитини.

Література

1. Абрамович С. Д. Мовленнєва комунікація: підруч. для студ. вищ. навч. закл. Київ : Центр навчальної літератури, 2004. 472 с.
2. Гончаренко А. Комунікативна компетентність – головна мета. *Дошкільне виховання*. 2008. № 7. С. 12–15.
3. Рібцун Ю. В. До проблеми порушення звуко-складової структури слова у дітей. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова* : зб. наук. пр. Серія 19. *Корекційна педагогіка та спеціальна психологія*. 2013. Випуск 23. С. 206–208.